

No és un museu normal

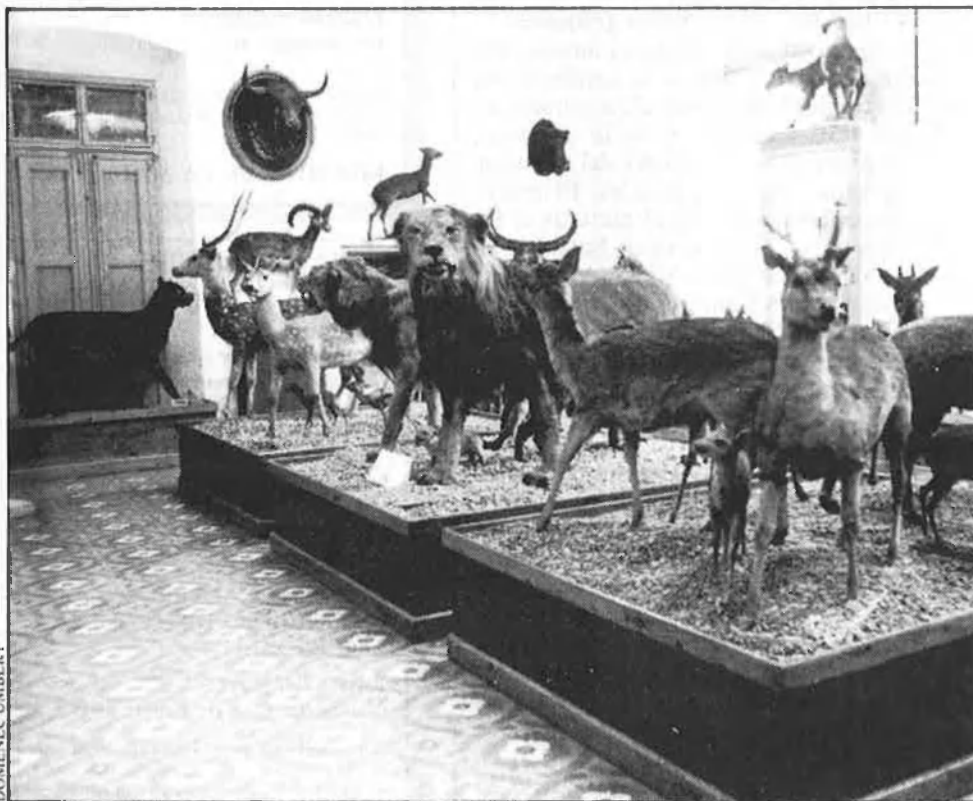
Ca Darder, a Banyoles, és un museu especial. En la població, per exemple, molts habitants es mostren orgullosos de tenir l'únic museu del món on s'exhibeix una pell humana

Carles Ruiz

Emmudits pel tall definitiu de la taxidèrmia, silenciats per sempre, el lleó, el cocodril, la llúdria... mirem fixament el no res. D'altres ulls, estrangers o no, recorren amb curiositat una de les sales del museu Darder de Banyoles. Més enllà, una altra sala amb clares referències antropològiques: mòmies, un cap reduït dels jivaros, cranis... Un home, negre, amb el coll tallat, dret, agafant la llança d'una batalla perduda fa molt de temps, resta immòbil dins d'una urna de cristall. La gent passa i, de tant en tant, sorgeix un gest de sorpresa, un comentari escèptic sobre la seva autenticitat, sobre la realitat d'aquest ésser colonial que va tenir la mala sort de néixer quan va néixer.

D'altres vegades, els visitants passen de llarg, atrets per dues pells humanes —una d'home i una altra de dona— que s'estiren sobre un rectangle blanc de paper. Un «regal» d'uns estudiants del clínic a principis de segle. Anònims. Els seus símbols sexuals són l'únic recordatori del seu pas per aquest món on —s'ha de dir— tots ens deixem la pell.

El museu Darder no és un museu normal. A poc a poc, la gent de les rodalies ha anat portant precisament tot el que no era normal: una ovella amb dos caps, una gallina amb quatre potes, unes vedelles siameses... I el museu naturalista de principis de segle s'ha convertit en un museu de coses insòlites. «Una mica la mentalitat popular és que al museu han d'anar les rareses, i allà s'han trobat que la gent de la comarca, amb la millor intenció, ha anat portant els monstres. Això és coherent amb la mentalitat que pensa que el que és més important és allò que sobresurt, el prodigi», opina Jesús Cuello, professor i recopilador,

per encàrrec del museu, de la vida i l'obra d'en Francesc Darder i Llimona, el pare freudià d'aquesta col·lecció.

Joan Masgrau i Mariona Juncà, membres de la Junta que té cura de la col·lecció Darder, ens reben amb recel. No volen sensacionalisme. Nosaltres tampoc, i ens posem d'acord. «És que ja han sortit articles parlant de les pells i de l'home negre. Aquí, a Banyoles, un particular va iniciar una polèmica en un periòdic local fa un parell d'anys», ens diu la Mariona. Al poble, cap indici de polèmica. Dies abans de la nostra visita, una telefonista molt amable de l'Ajuntament d'aquest municipi ens afirmava —amb un cert to d'orgull—: «Sí, sí, crec que és l'únic museu del món que té pells humanes». Aquesta naturalitat s'estén per tot el poble. «És que a Banyoles, des que tens tres anys, vens a veure el Darder i, aleshores, veure el negre dissecat és com anar a la plaça a veure les arcades o com anar a Santa Maria a veure l'església», explica la Mariona.

La Ciència, en aquesta ocasió, no ha topat amb l'església, aparentment.

«No, això pel telèfon no... És una indiscreció. Si voleu venir a Banyoles, en parlarem, ¿m'entén?», ens va dir mossèn Pere Font, rector de la parròquia de Santa Maria de Banyoles. «No hi ha arguments prou sòlids per a poder dir: treiem el negre —diu Masgrau—, però tampoc no n'hi ha per a voler mantenir-ho. La donació de la col·lecció és així, i l'hem de respectar, ens agradi o no ens agradi. Hem de ser fidels al que hi ha. No tenim ni una posició a favor ni en contra. Nosaltres defensem la col·lecció d'en Darder».

En Darder

«Jo no m'entenc massa amb aquesta gent», deia sovint en Francesc Darder. Es referia als acadèmics, als homes detallistes, de gabinet, molt amants de la seva ciència. «En Darder era un pràctic, una altra mentalitat, més orientada cap a l'acció, més de comerciant. Això li va produir topades amb els naturalistes que tenia al seu voltant», afirma Jesús Cuello, que ha tingut moltes dificultats de trobar material per a reconstruir la vida d'aquest personatge.

DOMÈNIC UMBERT

Cabres amb dos caps i un negre dissecat, per a un museu original.

Fill, nét i besnét de veterinaris, Francesc Darder va néixer a Barcelona el 1859. El mateix any, quilòmetres enllà, Charles Robert Darwin publicava la seva obra decisiva: *L'origen de les espècies*. Després d'estudiar Medicina a la Facultat de Barcelona, se'n va anar a Madrid a fer Veterinària. Al seu retorn, es va fer càrrec del negoci del seu sogre, una parada de veterinaris al carrer de la Cadena, molt a prop del barri xino. En aquella època, el carrer de la Cadena era un dels més senyorials de la ciutat, i pot donar una referència de la importància d'aquest establiment. Però en Darder, un home emprenedor i amb ganes de fer negocis, ho va deixar cap als trenta anys, quan començà d'altres activitats.

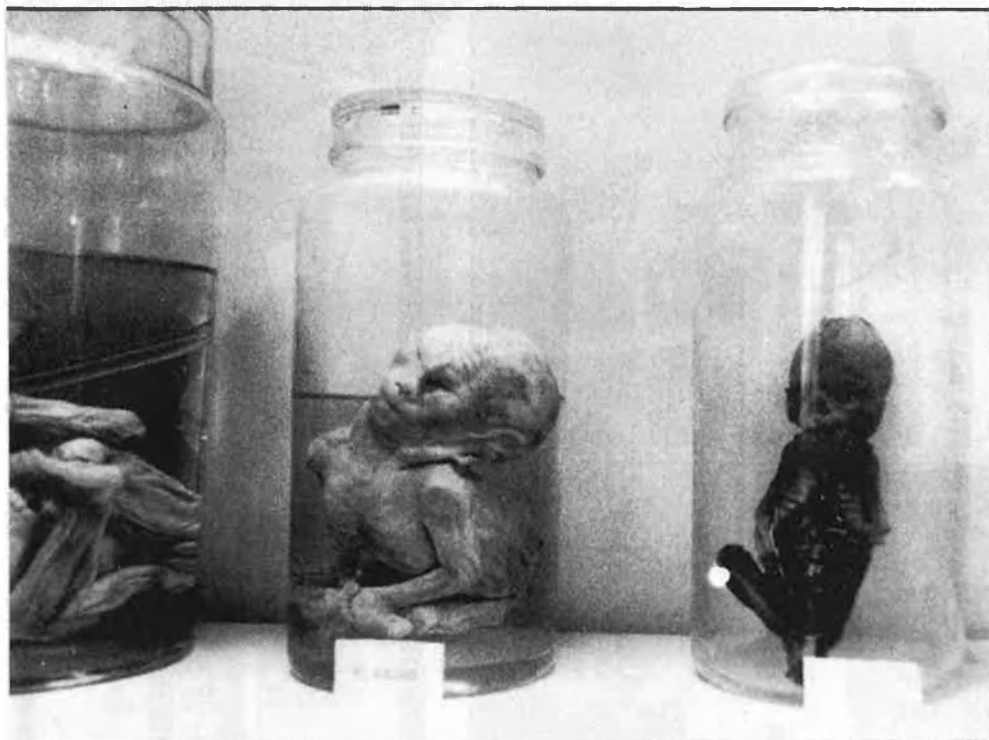
Darder va coincidir amb l'època daurada de les ciències naturals a Catalunya. En la segona meitat del segle XIX, una sèrie de naturalistes interessats a conèixer la fauna i la flora del país, i lligats sentimentalment amb el moviment de la Reinaxença, van començar a fer els estudis que ja s'havien realitzat a França i a Anglaterra.

Molts d'aquests naturalistes estaven lligats el Seminari Conciliar de Barcelona, com el geòleg Jaume Almera. El 1870 Darwin arriba a Barcelona: La revista *L'Avenç* publicà aquell any *El viatge d'un naturalista*, traduïda al català. Va ser la primera edició que es va fer a la Península Ibèrica, però incompleta: només arribava fins al capítol vint-i-tres.

El paper dels patricis també va ser molt important en el desenvolupament del naturalisme. Francesc Martorell i Peña n'és un exemple. Aquest home tenia dues aficions: la Borsa i les ciències naturals. I sembla que no li va anar malament ni en l'una ni en l'altra. A la seva mort, deixà dues-centes mil pessetes i totes les seves col·leccions perquè l'Ajuntament fes l'actual Museu d'Història Natural, que es va inaugurar el 1878. Lluís Martí i Codolar, fundador del Banc Hispano-Colonial i de la Societat General de Telèfons, era un altre apassionat de les ciències naturals. A la Granja-Vella, una explotació agrícola que tenia a Horta, Martí i Codolar anava acumulant molts animals. Anys més tard els venderia a l'Ajun-

tament de Barcelona. Quatre parelles de lleons, una zebra, alguns micos i antílops, camells, óssos i «L'avi», un elefant molt popular, serien els primers habitants de l'actual parc zoològic. El 1892 s'inauguraria el Jardí Zoològic, al parc de la Ciutadella.

Durant aquests anys, Darder havia deixat córrer la seva capacitat emprenedora. Després d'abandonar la botiga del carrer de la Cadena, inicià diversos intents: La Conejar Modelo, una granja de conills; una petita fàbrica de pinso per a les gallines... «I en general, li anava malament. No era un home massa dotat per als negocis», sintetitza Jesús Cuello. Sembla que l'únic negoci que li va funcionar va ser una botiga —amb diversos emplements— d'Història Natural que tenia el carrer Diagonal, molt a prop del passeig de Gràcia. Allà, Darder es va anar centrant en dues activitats: el comerç d'animals i la taxidèmia. De tant en tant, viatjava a París o a Londres per contactar amb els majoristes que es dedicaven a la importació. Els jesuïtes, els escolapis, acadèmies, museus i universitats, eren clients de la botiga de la Diagonal.

DOMÈNEC UMBERT

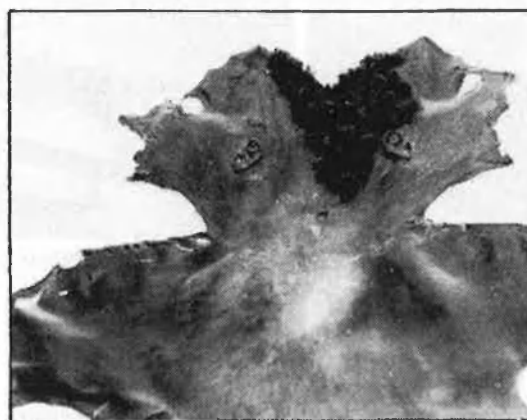
Algunes persones opinen que en Darder arribà a Banyoles per casualitat, i que, després d'un viatge que va fer al Pirineu, es va adreçar al balneari d'aigües sulfuroses de la Puda per restablir-se d'una malaltia. «Darder va ser ferit per una lleona del zoològic —aquesta d'aquí—. Llavors el seus gos —aquell d'allà— el va defensar, i tots dos van morir temps després. Això és el que he sentit a dir», ens comenta una noia que fa la substitució de la persona que es cuida del museu.

De qualsevol manera, les referències del seu amic el pintor Maifrén li cridaren l'atenció sobre l'exòtic paisatge del poble i del seu llac. A Banyoles, en Darder es relaciona amb persones lligades a l'Ajuntament. Fruit d'aquesta relació i de l'interès del naturalista és la creació de la Festa del Peix. Una vegada a l'any, les autoritats i la gent del poble s'adreçaven, en solemne processó, cap al llac, portant nombroses peixeres. En arribar-hi, entre càntics, deixaven

Però també ho eren persones de l'alta burgesia barcelonina, com Martí i Codolar, o d'altres, que utilitzaven els animals dissecats com a elements decoratius: és la utilitat d'un ratolí que toca el piano assegut en un tamboret, una de les sis mil peces del museu Darder.

Potser la seva pràctica amb l'embalsament de cadàvers va ser la cosa que més fama li va donar. «La novetat no era les substàncies que utilitzava —i que mantenia en secret com qualsevol artesà—, sinó el mètode: injectava el líquid embalsamatori directament en el torrent circulatori, per la caròtida. Segurament era una fórmula francesa de l'època», explica Jesús Cuello. I la premsa es feia ressò de la seva habilitat, informant de les sessions demostratives d'en Darder. Al cap d'un any o dos de l'enterrament d'un dels seus clients, en Darder convocava el públic al cementiri, treia el finat, i demostrava davant tothom els seus bon oficis. En aquella època es va comentar molt el cas d'un nen molt petit. Durant l'Exposició Universal de Barcelona del 1888, el seu envelat va ser dels més visitats. La premsa parlava de les seves peces i destacava, sobretot, l'home negre, un betjuana d'una tribu cafre de l'Àfrica central.

Francesc Darder compaginava aquestes activitats amb d'altres més oficials: subdelegat de Sanitat de Veterinària, director del laboratori ictiològic, director del Zoològic, catedràtic de Zoologia de l'Escola d'Agricul-

Dalt, fetus en pots de vidre. Baix, les dues pells humanes, una atracció clau del museu.

tura... «Amb els científics de gabinet no em puc entendre»... això li provocà topades amb els membres de la Junta de Ciències Naturals, l'organisme rector del Zoològic i dels museus. «És de suposar que el retrat fonamental que li feien és el de la seva manca de coneixements teòrics. Segurament, en moltes coses concretes, tenia més experiència que d'altra gent, però el coneixement acadèmic de la sistemàtica i de la taxonomia...», opina el seu investigador. La mateixa capacitat que tenia per a fundar negocis, la tenia a l'hora d'escriure. *Piscicultura fluvial i domèstica a Xina, Hidrofòbia* o *La cria de les oques* són una mostra de la seva obra científica.

anar els peixos. Aquesta festa, dins l'esperit de regeneració del país de l'època, arrelà en d'altres llocs: Manresa, Torelló, Vic...

El 1914 en Darder ofereix a l'Ajuntament de Banyoles la possibilitat de fer un museu d'Història Natural. Tanca la botiga del Passeig de Gràcia i se'n porta la seva col·lecció per a crear el museu Darder, ara ja fill predilecte de Banyoles.

Des de la seva inauguració, el 1916, el Museu va ser dirigit personalment per Darder, però només durant dos anys. Darder moria el 1918, amb la certesa que la seva obra no passaria desapercibuda. Banyoles, municipi d'Europa. Turistes, escolars... «Entrada, seixanta pessetes. Jubilats, mitja entrada; els nens no paguen, les escoles, tampoc». □